

et non aliqua pars illius. Faciunt pro hac conclusione supra adducta, c. 6 et 12.

8. *Ad primum argumentum in num. 4.* — *Ad secundum ib.* — *Ad tertium ib.* — Ad primum respondetur esse differentiam inter formam divisibilem et indivisibilem, quod divisibilis tota respicit totam materiam, et pars partem, forma vero indivisibilis respicit ut adæquatum subjectum totam materiam, partem vero non respicit per se, sed in quantum integrat totum, quare non est inconveniens, quod eadem forma in diversis partibus requirat diversas et contrarias dispositiones, quia ex illis partibus resultat unum integrum susceptivum attemperatum juxta exigentiam formæ. Ad secundum negatur major. Ad primam ejus probationem respondetur idem argumentum esse de quacumque forma cadaveris: eadem ergo est solution alibi tradita. Ad secundum respondetur. Si pars non totaliter abscindatur, non amittit animam, si vero totaliter, aiunt quidam non posse iterum informari illa anima, videri tamen habere aliquam operationem vitalem properter unionem intimam, quam habet cum aliis partibus absque nova informatione. Ita respondent Nyphus et alii: videtur tamen valde probabile posse iterum reuniri, et informari eadem anima per modum nutritionis. Nam sicut illa anima potest unire sibi materiam cibi et informare, ita potest reunire sibi materiam partis abscissæ et informare, maxime si illi conjugatur statim antequam amittat dispositiones proprias. Neque in hoc appetit ratio impossibilitatis, imo nec tunc fiet proprie regressus a privatione ad habitum, quia materia illa non fuit simpliciter separata a forma, sed ex parte. Tertium argumentum difficilior est, nam petit, ut explicemus, quo modo primo, et per se differentiar partes heterogeneæ: hoc vero abunde exposuimus supra c. 2, n. 29.

9. *Tertia assertio.* — *Concluditur probatio assertionis.* — *Instatur contra proximam assertionem.* — Ex quibus sequitur hæc tertia conclusio. Anima indivisibilis, et nulla alia est tota in toto, et tota in qualibet parte. Ad eum probacionem supponit D. Thomas, 1 p., q. 76, a. 8, triplicem totalitatem formæ. Prima esse essentialis, quæ consurgit ex compositione generis et differentiæ, secundum quam totalitatem qualibet forma etiam divisibilis est tota in toto, et tota in qualibet parte, quoniam in qualibet parte formæ est tota essentia formæ. Secunda totalitas est potentialis, unde vocatur totum potentiale, et secundum hanc nullam animam etiam indivisibilis, est tota in

qualibet parte, quia non in omnibus habet omnes potentias. Tertia est totalitas quantitativa, et secundum hanc formæ quidem divisibilis, non possunt esse totæ in qualibet parte, quia cum sint extensæ, adaptantur quantitatim, ut pars sit in parte, ac tota in toto: formæ vero indivisibilis, cum non habeant partes, earum totalitas potest dici solum entitativa, et secundum eam totam dicuntur esse in qualibet parte, quam informant. Ita patet expositio et probatio conclusionis quoad utramque partem. Atque hinc intelligitur, quomodo res indivisibilis valeat totam materiam divisibilem, et extensam informare, non enim est indivisibilis instar puncti, ut D. Thomas adnotat de spiritualibus creaturis, a. 4, ad 16. Nam punctum ad genus quantitatis pertinet, anima vero indivisibilis transcendent alio modo genus quantitatis, et ideo non circumscribitur sicut res quanta, neque uni solum puncto limitatur, sed in diversis partibus simul tota esse potest. Inferes primo: ergo tota anima est in digito, atque adeo unus digitus homo est, cum nihil aliud homo sit, quam compositum ex materia, et forma rationali. Secundo inferes intellectum esse in pede, si anima tota in pede est. Tertio animam posse ascendere simul et descendere, si, verbi gratia, simul alteram manum attollam, alteram deprimam. Quarto animam totam si in manu est, retrahi ad reliquum corpus, si forte manus praecidatur, quæ omnia videntur absurdæ.

10. *Ad instantiam.* — Ad primum negatur posterior sequela, nam homo significat per se subsistens in natura humana: at digitus non est hujusmodi. Itaque homo solum dicitur compositum ex anima et materia illi adæquata, in qua scilicet valeat a se conservari, quodque habeat potentias omnes, et passiones naturæ debitas, ac per illas operatur, quod nulli parti quadrat. Unde intelligitur ratio, cur in hominibus pars recipiat denominationem totius, non vero in heterogeneis. Ad secundum negatur intellectum esse in parte corporis, cum sit in anima immediate, nec valet illa consequentia: Anima est in pede, intellectus est in anima: ergo intellectus est in pede: fit enim argumentum in quatuor terminis, cum varietur modus essendi, est siquidem in pede anima, ut informans, intellectus vero in anima, ut inhærens, in corpore autem nullo modo. Unde solum sequitur, intellectum esse in anima informante pedem, dici tamen improprie potest intellectum esse in capite ratione sensuum illi ministrantium. Ad tertium Cajeta-

nus, 1 p., q. 76, a. 8, putat animam tantum mutari, cum totus homo mutatur, et quod tantum sit definitive in toto homine: idem significat S. Thomas, in 1, dist. 37, q. 1, a. 3, ad 4. Sed non dubito, quin ad motum brachii anima mutetur, nam mutatis nobis, ut ait Aristoteles, mutantur ea, quæ sunt in nobis, atque si consideretur anima prout est in brachio, mutat certe respectum prioris propinquitatis, aut distantiae. Respondet ergo non esse inconveniens eamdem animam simul ascendere et descendere secundum diversas partes, in quibus est. Ita melius D. Thomas, quest. de Anima, art. 10, ad 12. Sicut corpus Christi Domini in diversis hostiis existens si-

mul ascendit et descendit, illi vero motus simpliciter contrarii non sunt, quia nec per eamdem lineam, neque inter eosdem terminos exercentur. Ad quartum cum pars dividitur, neque anima corruptitur, neque retrahitur, sed eodem modo manens in cæteris partibus desinit informare partem divisam: idemque dicendum de formis animalium perfectorum, quia non a singulis partibus, sed a toto corpore in suo esse pendent. Et hæc sufficient de substantia animæ, per quæ dilucidantur quæstiones 75, 76 et 90, primæ partis D. Thomæ, exceptis paucis, quæ ibi tangit, pertinentibus ad doctrinam de generatione, quæ suo etiam loco sunt exposita.

FINIS LIBRI PRIMI DE SUBSTANTIA ET INFORMATIONE ANIMÆ.

ELENCHUS CAPITUM LIBRI SECUNDI

DE POTENTIIS ANIMÆ IN COMMUNI, AC ETIAM VEGETANTIS.

CAP. I. *An potentiae animæ ab ea rea-*

liter distinguantur.

CAP. II. *An potentiae inter se per actus,*

et objecta distinguantur.

CAP. III. *An potentiae animæ ab ea*

fluant, et in ea subjectentur.

CAP. IV. *An nutrimentum sit objectum*

potentiae nutritivæ.

CAP. V. *An sanguis sit nutrimentum so-*

lum, vel etiam animata substantia.

CAP. VI. *An mutatio sit omnibus viven-*

tibus necessaria.

CAP. VII. *An generatio sit propria actio*

viventium.

CAP. VIII. *Quo modo et ordine perfici-*

tur generatio.

CAP. IX. *Quæ sit potentia nutritiva et*

augmentativa.

CAP. X. *Quid sit potentia generativa, et*

an distinguatur a nutritiva.

CAP. XI. *Quodnam sit potentiae nutritivæ*

subjectum.

CAP. XII. *Quodnam sit subjectum po-*

tentiæ generativæ.

LIBER SECUNDUS.

DE POTENTIIS ANIMÆ

IN COMMUNI, AC ETIAM VEGETANTIS.

Quoniam anima principium est operandi, oportet, ut aliquas potentias vendicet, per suas operationes exerceat, et ideo postquam dictum est de animæ substantia, consequenter dicendum est de potentiis illius: sed primo ingressu more nostro dicemus in communi per capita tria, in particulari vero toto reliquo libro: de hac autem re pauca habemus ab Aristotele: tetigit vero obiter lib. 2, de Anima, in cap. 3, et principio capituli quarti, sed copiosius disputatur a D. Thoma, 1 p., q. 77, et aliis in discursu citandis.

CAPUT I.

UTRUM POTENTIÆ ANIMÆ DISTINGUANTUR AB EJUS ESSENTIA.

1. *Arguitur pro parte negante.* — Arguitur pro affirmante. — De hac notatione vide disp. 42 Metaphysicæ, sect. 3, a. n. 9, et disput. 43, initio. — Quæstio hec ex parte videri potest Metaphysica, hic vero tractanda est, utpote necessaria maxime ad investigandam essentiam facultatum animæ, ac tota illa rationibus physicis disseritur. Est autem per difficulter, quoniam hactenus dictum est, unam, et eamdem animam esse principium essendi et operandi: potentia autem nihil aliud est, quam ipsum operandi principium: ipsa ergo anima est sua potentia, neque oportet fingere multiplicatatem, ubi necessitas non urget, hic autem est nulla. Nam quidquid anima efficit media entitate sibi addita, potest se sola operari. In contrarium est, quia videtur repugnare limitationi, atque imperfectioni creaturæ, universa per suam substantiam immediate operari. Pro solutione notandum est, nomen potentiae extendi solere ad quaecumque aptitudinem, seu capacitatem rei, quomodo dicitur materialis substantia habere potentiam, ut extendatur

per quantitatem, et rem quantam esse in potentia ad divisionem: at de his potentiis certum est non distingui a rebus, quarum sunt potentiae. Nam si quælibet rei aptitudo, aut capacitas a re ipsa realiter distingueretur, processus esset infinitus, veluti si substantia, verbi gratia, ponatur capax quantitatis per potentiam a se distinctam, ea potentia esset capax per aliam, et sic in infinitum: sunt igitur hæ aptitudines mere passivæ, a subiecto indistinctæ, et negationes seu non repugnantæ, quæ consequuntur conditionem subjecti: difficultas ergo est de potentiis operativis animæ, de quibus variæ sunt opinione.

2. *Quatuor opiniones.* — Prima opinio est, nullo modo distingui potentias ab anima, sed ipsam esse suum intellectum, suum sensum, etc. Ita Gregorius, in 2, dist. 16, Gabriel, a. 2, p. 2, cum Ocham 2, q. 24, Marsilius, q. 22, a. 2, notab. 3, et idem præmiserat in q. 16, a. 3, suppositione 4, Saxonius, lib. 2, de Anima, et Buridanus, q. 6. Secunda opinio est distingui formaliter, non vero realiter. Ita Scotus, in 2, dist. 16, et in 4, dist. 12, q. 3, et dist. 16. Thomas de Garbo, in Summa, tractatu 5, q. 2, a. 3. Tertia opinio ait potentias animæ vegetantis ab ea non distingui, maxime vero sensitivas, atque intellectivas: sic D. Bonaventura, in 1, dist. 3, 2 p. distinctionis. Durandus, in 1, dist. 2, q. 2. Ratio illius est, quia actus vegetativæ partis sunt producere, et adgenerare substantiam, quæ, inquit, non possunt convenire accidentalí potentiaz etiam in virtute substantiaz. Quarta opinio universim potentias animæ distinguit realiter ab illa. Ita D. Thomas, 1 part., q. 77, a. 1, et q. 54, a. 3; de Angelis disserendo ait, nullam potentiam operativam substantiaz creatæ esse idem realiter cum ejus essentia, quod sequuntur communiter Thomista, Cajetanus, dictis locis, Capreolus in 1, dist. 3, q. 4. Soto in c. de proprio,

q. 2, et Javellus hic q. 10, accedunt Thomas de Argentina in 2, dist. 3, Ægidius quodlib. 3, q. 10, Hervaeus quodlib. 1, q. 9, et alii, Marsilius Fieinus, l. 10, de Theologia Platonis, qui asseverat esse sententiam Platonis, et Plotini in *Timœo*. Ex Aristotele vero tantum habemus, quod hasce potentias vocet qualitates, numeretque in secunda specie, quem imitatur Simplicius, cap. de Qualitate, Damascenus etiam in sua logica, c. 51. Et Commentator etiam alicubi dixit animam dividiri in suas potentias, sicut pomum in odorem et saporem.

3. *Notatio triplicis operationis, ac principii ejus pro resolutione.* — Est pro solutione notandum, esse in animatis operationes cum rebus inanimatis communes omnino: alias in quibus proportionalitates solum convenient: alias, in quibus differunt: convenient quidem in actionibus primarum qualitatum et earum etiam, quæ ex temperamento primarum immediate procedunt: proportionaliter vero assimilantur in generatione vel adgeneratione substantiaz: generatio enim et nutritio viventis habent quamdam proportionalem similitudinem cum productione et adgeneratione ignis: differunt vero in propria ratione vitæ, ut in cognitione et appetitu in distributione cibi, et modo nutritionis: quantum ergo attinet ad actiones primas, eadem est de animatis et inanimatis ratio. Nam per easdem qualitates fiunt, de quibus constat aperte esse realiter a substantia distinctas. De operationibus secundi generis est proportionalis ratio: nam in generatione, vel adgeneratione substantiaz tam in rebus animatis, quam in inanimatis, duo sunt distinguenda, scilicet dispositio materiæ et inductio substantialis formæ: prium fit mediis accidentibus. Secundum immediate a forma substantiali, de quo late in sequentibus agendo de potentiis vegetantibus.

4. *Prima assertio affirmativa.* — De tertio ergo genere operationum, quæ sunt accidentales, et propriæ viventium, sit prima conclusio. Potentiae, quæ ad has operationes ordinantur, distinguntur ex natura rei ab ipsa anima. Est contra Nominales, et videtur certa. Nam Patres communiter in hoc distinguunt creaturas a Deo, quod in Deo idem sint essentia, potentia et operatio, in creaturis vero distinguntur. Ita D. Dionysius, de celesti Hierarchia, c. 41, loquens de Angelis. Idem D. Augustinus 6. de Trinit., c. 6, ubi inquit, animam humanam deficere a simplicitate divina propter multitudinem operationum et

virtutum, et l. 15, c. 7, ait, mentem distinguuntur ab anima: et potentiam hominis non hominem esse, sed aliquid hominis. D. etiam Anselmus, lib. de Casu diaboli, dicit, etsi potentiae non sint substantiaz non tamen esse nihil. Idem lib. de Concordia præscientiae et prædestinationis, cap. ult., consentiunt theologi fere omnes a Nominalibus. Et ratione patet. Nam vitales potentiae ut potentiae sunt, habent distinctam rationem: et definitionem ab ipsa anima, in quantum anima est: ergo distinguuntur ex natura rei. Patet antecedens, quia anima, ut anima est, essentialiter ordinatur ad corpus, potentia vero ut potentia, essentialiter ad operationem. Secundo, hæ ipsæ potentiae distinguuntur ex natura rei inter se: ergo et ab anima. Patet assumptum de intellectu et voluntate, aliter enim recte dicemus, intellectus amat, voluntas intelligit. Item quis dicat visum, et tactum non distingui, cum unus separabilis sit ab altero, quis appetitum sensitivum, et intellectum non distinguat, inter quos tanta est repugnantia, quanta describitur ab Apostolo ad Rom. 7 et ad Gal. 5. Denique habitus facultatum rationalium distincti sunt, fides nimurum, et charitas, ut ipsa fides docet: ergo et illæ saltem sunt inter se distinctæ: ergo et ab anima: nam si identificarentur uni tertio, identificarentur inter se, quod si rationales distinguuntur, alias quoque distingui necesse est, cum non sit disparatio.

5. *Secunda assertio de qua latius disp. 18, Metaphysicæ, sect. 3, et specialiter in opere de Angelis, l. 2, c. 1, l. 3, c. 1, l. 4, c. 24.* — Secunda conclusio. Probabilius est potentias animæ distingui realiter ab illa. Hæc est contra secundam opinionem Scoti, et aliorum. Eam tamen sequitur D. Thomas suadet probabiliter: præcipuum fundamentum sumitur ex ratione creaturæ, cuius substantia utpote limitata non videtur esse posse principium tam multarum actionum, quas in viventibus experimur. Argumentari etiam possumus ad hominem Scotum, quoniam juxta ipsius doctrinam inter essentiam et potentiam est distinctio formalis: ergo in creaturis major esse debet. Item eadem est ratio de operatione et virtute, sed operationes sunt accidentia ab ipsa anima realiter distincta: ergo. Præterea habitus perfecti animam sunt distincti ab ipsa anima, cum de novo acquirantur, et deperdantur, et inter se etiam distincti sunt, quia vel perficiunt diversas potentias, vel eamdem secundum diversas operationes: ergo signum est potentias

ipsas esse distinctas. Et hæc sententia consonat fidei, quæ docet actus intellectus et voluntatis, nempe fidei et charitatis, et earum habitus esse diversos : ergo ipsæ potentiae sunt distinctæ inter se, unde concursus, quem præbet Deus intellectui, distinctus est ab illo, quem præbet voluntati : ergo. Facit etiam illud Lucæ 10: *Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et ex omnibus viribus*, etc. Ubi potentias animæ vocat vires illius, et numerat illas, ut distinctas ab anima. Et isto modo exponunt multi illud Psalmi: *Benedic, anima mea, Domino, et omnia, quæ intra me sunt*. Tandem ordo naturæ, et artis attestantur huic veritati : ars enim ad diversas actiones diversa adinvenit instrumenta, et natura ad diversas operationes naturales, diversas præbet virtutes, ut experientia docet. Ratio dubitandi in principio posita non urget, quia distinctio quidem asserenda non est sine necessitate, sed neque etiam querenda est ad hoc mathematica ratio, et in philosophia rationes factæ sunt sufficietes ad conclusionem dictam asserendam.

6. *Dubium resolvitur de quo consule etiam auctorem, disp. 7 Metaphysicæ, sect. 2, n. 22.* — Rogabis, utrum saltem divinitus potentiae animæ possint ab illa separari; multi negant, ut Cajetanus, 4 p., q. 54, Capreolus, in 1, dist. 3, quæst. 3, insinuat D. Thomas, de spiritualibus creaturis, articulo ultimo ad septimum, 1, 2, quæst. 410, artic. 4, ubi ait non posse intelligi animam sine potentia. Et probatur. Nam quod realiter ad invicem distinguuntur, non necessario arguit separabilitatem : relatio enim et terminus sunt distinctæ, neque tamen possunt separari, quia habent intrinsecam connexionem, inter potentiam autem et essentiam est summa unio. Et confirmatur. Nam de essentia propriae passionis esse videtur dicta inseparabilitas.

7. *Pars affirmativa probabilior.* — Probabilius tamen oppositum, quod defendunt Ferrariensis 2, contra, c. 65. Soto supra, c. de proprio, imo in 4, distinct. 9, quæst. 2, art. 5, dicit esse certum secundum fidem passionem esse separabilem a substantia, quia in sacramento Eucharistiae manet propria passio panis, nutrit enim, etc. Hæc vero opinio ex eo probatur, quia nulla est implicatio contradictionis in ea re : sunt enim animæ, ejusque potentiaæ entitatis distinctæ, neque una essentialiter pendet ab altera : probatio autem desumpta ab Eucharistia ostendit quidem hoc esse consonum illi mysterio, non tamen est cur dicatur de fide. Namque S. Thomas, 3 p.,

quæstion. 75, articulo 6 ad ultimum, ait operationes consequentes substantiam panis convenire accidentibus miraculose, ac si manerent ibi potentiae ad illas.

8. *Ad argumentum partis negativæ in n. 6.* — Ad argumentum ergo alterius opinionis respondet ex sola distinctione reali non colligi separabilitatem, si adsit essentialis dependencia, qualis inter relationem et terminum intercedit. Ad confirmationem dicitur cum divo Thoma 1, 2, supra, separata potentia, verbi gratia, intellectu, adhuc animam fore intellectivam non formaliter, sed radicaliter : atque hæc est differentia inter passiones et accidentia communia naturaliter inseparabilia, quod passiones radicentur in essentia, non vero accidentia, et ideo quantum est ex vi essentiaæ passio non potest naturaliter separari : alia vero accidentia possunt. An autem separato semel intellectu, verbi gratia, ab anima sibi relicta dimanaret alius intellectus, capite tertio dicetur. An rursum intellectus forte separatus posset intelligere, sicut calor calefacere, negandum omnino, quia actio vitalis intrinsecæ pendet a primo principio vitae, sine quo proinde exerceri non potest. Diximus de hoc nonnulla in 2, Physicorum, et dicemus etiam in capite sequenti.

CAPUT II.

UTRUM POTENTIAE DISTINGUANTUR PER ACTUS, ET OBJECTA.

1. *Arguitur pro negativa parte.* — Habet anima quælibet diversitatem magnam operationum, ut discurrendo per singulas facile constare potest, ad quas exercendas diversis indiget potentiaæ, et distinctis organis quæ in viventibus esse experimur : quare postquam dictum est de entitate potentiarum, dicendum sequitur de earum distinctione, quam quidem ex objectis et actibus sumere non videntur. Primo, quia actus et objecta posteriora sunt potentiaæ et illis multum extrinsecæ. Secundo, quia distinctivum et constitutivum rei debet esse quod certum et indivisibile; actus autem et objecta, quæ ad unam potentiam pertinent, sunt innumeri et diversi : ergo impossibile est ex his sumi unitatem potentiaæ, aut distinctionem. Tertio specificativum est unum tantum : erit ergo in præsenti specificans potentiam, vel actus, vel objectum, non utrumque; nulla est autem ratio, cur sit potius unum, quam aliud : ergo neutrum erit. Quarto si potentiaæ

distinguenterur per objecta non esset major distinctio in potentia, quam in objectis, neque e contrario : oppositum autem constat, nam voluntas et intellectus realiter distinguuntur, et tamen eorum objecta tantum distinguuntur ratione : et e contra albedo et nigredo distinguuntur realiter, tamen potentia ad illas tendens est eadem. Quinto, si per objecta potentiaæ distinguuntur, omnes potentiaæ, quæ idem objectum habent, ejusdem erunt speciei, ut visus equi et hominis, intellectus hominis et Angeli, quod tamen videtur falsum. Sexto, si potentiaæ specificarentur ab objectis, etiam actus specificarentur, quia sicut potentiaæ versantur circa objecta, ita et actus. Consequens autem est falsum : alias potentiaæ, et actus circa idem objectum ejusdem speciei essent. Septimo, duæ potentiaæ distinctæ versari possunt circa idem objectum : ergo non distinguuntur ex objecto. Consequentia clara est : antecedens vero probatur. Nam voluntas et intellectus versantur circa bonum, illa amando, hic cognoscendo. Visus etiam percipit colorem, et phantasia illum imaginatur. Octavo habitus distinguuntur a potentia specifica, distinguuntur autem inter se per actus et objecta : ergo non potentiaæ. Probatur consequentia, quia duæ res distinctæ speciei non possunt habere idem specificans, aut distinctivum.

2. *Prima assertio principialis affirmativa suadetur.* — In hac quæstione sermo est de distinctione formalis, et specifica, non de materiali et numerica : illam ergo desumendam esse ex actibus et objectis, Aristoteles affirmavit, et cum eo philosophi omnes, id quod negari non potest, visus enim ab auditu ideo distinguatur, quia unus ordinatur ad videndum colores, alijs vero ad audiendum sonos. Item actus sunt effectus potentiarum, ex effectu autem adæquate diverso colligi potest diversitas causæ. In artificialibus quoque instrumenta distinguuntur ex diversis actionibus ad quas destinantur : potentiaæ autem sunt instrumenta naturæ : ex actibus ergo distinguenda sunt.

3. *Opiniones variae de modo explicandi proximam assertionem.* — Quocirca de questione, an est, minime certatur: sed de modo est difficultas. Nam quidem aiunt potentias distinguiri per actus a posteriori tantum, tanquam per effectus. Ita Philoponus, l. 2, de Anima, quem sequitur Venetus et Apollinaris, Jandunus, quæst. 8, Cajetanus Thienensis, text. 29 et 33. Alii volunt distinguiri potentias per actus a priori, ut causam tamen extrinsecam, et non specificantem. Ita Hervæus, quodlib. 1, q. 12.

Alii tenent distinguiri potentias per actus intrinsecæ, et essentialiter, non quod ipsi actus et objecta sint differentiae intrinsecæ constituentes potentias, sed quod in coaptatione ad actus et objecta consistat intrinseca differentia specifica, et distinguens potentias. Hæc est D. Thomæ sententia, 4 p., quæst. 77, a. 7, et Alexandri Aphrodisii, citat., text. 33, sequunturque Cajetanus, Niphodus, Egidius et alii. Item Ferrariensis 4, contra Gentes, c. 24, § Pro hujus. Estque mens Aristotelis in eo, text. 33, et 2 Ethicorum, text. 16. Veraque sententia, in cuius explicatione prius dicemus de modo, quo specificantur et distinguuntur potentiaæ, deinde quomodo specificentur actus.

4. *Notatio prima duplicitis potentiaæ, de qua relate in Metaphysica, disp. 43.* — Notandum ergo duplē esse potentiam, activam et passivam : activa dicitur quæ ad agendum ordinatur. Hæc autem duplex distinguuntur. Nam alia est agens actione transeunti, ut calor, alia immanentि, ut intellectus, et convenienti, quod utraque agit circa aliud: sed differunt, quod prima agat circa aliud, ut subjectum producendo in illo formam similem; secunda vero circa illud nihil agat, sed respiciat tantum, ut objectum, quod cognoscit, vel amat, etc., atque hæc potentia pure activa non est, sed semper habet aliquid admixtum passivæ.

5. *Potentia passiva dicitur illa, quæ potest aliquid recipere: aliquando quidem formam physicam proprie dictam, seu terminum alterationis physicæ, et naturalis, aliquando vero formam solummodo perfectivam, nullaque præjacentem admittendo, ut sensus recipit speciem, atque hujusmodi potentia passiva admiscetur activæ immanenter, quia prius indigit receptione alicujus formæ: ut deinde eliciat actum, quem postea etiam recipit, ut dicemus, libro sequenti, agendo de potentia cognoscientibus.*

6. *Utriusque discrimen.* — Ex quibus colligitur differentia inter has potentias, quod activa transeunter, sit operativa sui objecti, activa vero immanenter, minime : habent enim se hujusmodi potentia instar scientiae practicæ et speculativæ; practica enim operatur suum objectum, ut ars ædificandi efficit domum: scientia vero speculativa supponit objectum, et illud contemplatur, sic calor, quia est potentia transeunter agens, calorem facit, quem pro objecto habet, tactus vero calorem non facit, sed illum sentit et cognoscit: omnis igitur potentia activa operatur circa suum objectum, diverso licet modo. At vero potentia